

Helsinki *bilten*

**HELSINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kralja Milana 10, Beograd;
tel. 011/268-7404; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.107 // OKTOBAR 2014.

SRPSKO-ALBANSKI ODNOSI PONOVO NA ISKUŠENJU

FO.NET

Kvalifikaciona utakmica za Evropsko prvenstvo 2016. godine, između Albanije i Srbije u Beogradu, prekinuta je pre kraja zbog sukoba igrača dva tima i upada navijača na teren. Incidentu je prethodila pojava drona iznad terena, koji je nosio albansku zastavu sa ucrtanom mapom "Velike Albanije".

Otvoreno je pitanje u čijem je interesu bilo izazivanje incidenta, odnosno koje su snage u Srbiji, ili izvan nje, to priželjkivale. Teško se, međutim,

može posmatrati i izvan konteksta posete ruskog predsednika Vladimira Putina Beogradu i vojne parade, priređene u njegovu čast.

Odlaganje posete premijera Albanije, Edi Rama zbog atmosfere stvorene povodom incidenta na utakmici, ustupak je konzervativnim i radikalnim grupama koje se protive i Briselskom sporazumu i normalizaciji odnosa između Beograda i Tirane. Utisak je da je reč i o izazovu premijeru

Aleksandru Vučiću i njegovoj proklamovanoj proevropskoj politici.

Poseta albanskog premijera Beogradu planira se praktično cele ove godine, a datum je pomeran u nekoliko navrata (sad je planirana za 10. novembar). Dolazak albanskog premijera u Srbiji, prvu nakon gotovo 70 godina imao bi i širi regionalni značaj i uklapala bi se u koncept na kome insistira EU kad je reč o Balkanu. Osim toga, regionalna saradnja je jedan od ključnih uslova za približavanje zemalja Zapadnog Balkana EU.

Povodom incidenta na utakmici, mediji, posebno nedeljnik Pečat iznose tezu da su Sjedinje Američke Države i EU imali izvesnu ulogu u ubeđivanju srpskih vlasti da u Srbiju „pripusti ekipu zvaničnika sa UČK obeležjima“ (albanskim navijačima nije bio dozvoljen dolazak na utakmicu u Beograd, ali je grupa zvaničnika bila u VIP loži na stadionu). Naročito im se zamera što nisu oštrije osudili Albaniju i što i dalje insistiraju na poseti Edi Rame Beogradu.

Milan Pošanski profesor bezbednosti ističe da je „Tirana bila i ostala politička transmisija izvesnih krugova na Zapadu, u čemu strategija SAD u borbi protiv terorizma igra bitnu ulogu”.¹ Afera „dron“, ističe, koja trenutno deluje kao značajan propagandni i politički poen u korist zvanične Tirane, dugoročno će dovesti do bumeranga i otkriti da je to bio akt gubitnika, sa ograničenim političkim efektima.² Takođe ističe da bezbednosne službe Srbije u ovom slučaju nisu položile ispit, kao i da sve službe bezbednosti treba staviti pod jednu kapu, ujediniti obaveštajne i kontraobaveštajne službe u jednu Nacionalnu agenciju bezbednosti, koja će baviti zaštitom zemlje.³

Srpski mediji su činjenicu da je u VIP loži bio i brat premijera Edi Rame, iskoristili da ga predstave kao glavnog organizatora incidenta.

1 Večernje novosti, 19. oktobar 2014.

2 Isto.

3 Isto.

Posebno se naglašavala činjenica da ima američki pasoš. Iako su ovdašnji mediji tvrdili da je Olsi Rama bio uhapšen i saslušan, on je to, po povratku u Tiranu demantovao.

Publika na stadionu je inače, zviždala tokom intoniranja himne Albanije, ubacivala različite predmete na teren, i pre prekida utakmice skandirala povike tipa, „Ubij Albance! Ubij Albance, hrvatsku braću“.

Incident je svakako pokazao suštinu odnosa između dve zemlje. Iako izvesni nivo komunikacija između Beograda i Tirane postoji, odnosi su i dalje opterećeni uzajamnim nepoverenjem i nepetostima. Kada je reč o Srbiji, percepcija Albanaca kao inferiornijeg naroda veoma je duboka. U poslednje dve decenije Kosovo je bio glavni kamen spoticanja. Beograd je dugo pokušavao da pridobije Albaniju kao partnera za podelu Kosova ali u tome nije uspeo. Albanija je prolazila kroz težak tranzicioni period i glavni cilj njene elie bilo je priključenje evropskim integracijama i NATO. Osim toga, međunarodna zajednica, SAD pre svih, kao najuticajniji faktor među Albancima, nije dozvolila razvoj takvog scenarija.

Nakon što je Srbija potpisala Briselski sporazum i zvanično se opredelila za evropske integracije, odnosi sa Albanijom su neminovno došli na dnevni red. Insistiranje EU na saradnji među zemljama, što je od ključnog interesa za region, glavan je razlog što se incident na stadionu nije pretvorio u novi razarajući trend na Balkanu.

Incident u Beogradu je, međutim, poslužio ne samo za radikalizaciju dela srpske političke scene, već je, kako se pokazalo, imao za cilj podizanje tenzije u Makedoniji, na severu Kosova i u Crnoj Gori.

Incidentu na stadionu sledili su brojni incidenti (razbijanje albanških radnji) pre svega po Vojvodini. Iako su identifikovani i pohapšeni neki

vinovnici (ukupno 11)⁴, MUP je javnosti predočio da je reč o pojedinačnim huliganskim akcijama. Sudeći po nesmetanom delovanju ekstremističkih grupa u Vojvodini, pre bi se moglo zaključiti da je reč o organizovanom napadu ne samo na Albance već i diskreditaciji pokrajinske vlade.

Incidente u Vojvodini treba svako povezati i sa nezadovoljstvom dela desnog, konzervativnog bloka, inače naklonjenog Srpskoj naprednoj partiji (SNS), zbog politike premijera Vučića, odnosno njegovog okretanja prema Zapadu.

“NOĆNA MORA SRBIJE”

Politička zloupotreba prekida fudbalske utakmice išla je linijom optuživanja Tirane za pokušaj realizacije projekta Velike Albanije. Te tvrdnje su potkrepljivane i izjavama nekih istoričara, kako bi cela kampanja imala “naučno” utemeljenje. Tako akademik Dragoljub Živojinović ističe da je “taj procese u toku odavno, on nije od juče. Za njega je glavno da ima podršku velikih sila. A Albanci danas imaju podršku SAD, pojedinih evropskih i muslimanskih zemalja. Srbija je u teškom položaju, a Makedonija je najranjivija”.⁵

Edi Rama je na tviiteru napisao da će “Srbija biti normalna država samo ako Stvarna Srbija shvati da je Velika Albanija njena noćna mora, a ne naš projekat”.⁶ Na to je premijer Srbije Aleksandar Vučić odgovorio: “Ljudi koji kažu da je velika Albanija naša noćna mora su potpuno u pravu. Ali, to nije samo naša mora, već noćna mora Evrope, noćna mora čitavog čovečanstva, a mi ćemo učiniti sve što možemo da je sprečimo.

4 Blic, 22. oktobar 2014.

5 “Istražujemo Velika Albanija:Radovi u toku”, Blic, 19. oktobar 2014.

6 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/503497/Rama-Srbija-ce-bit-normalna-drzava-kada-shvati-da-je-Velika-Albanija-samo-njena-nocna-mora>.

Nadamo se da će normalni Albanci razumeti ovu poruku”.⁷

Srpski mediji su incident u Beogradu iskoristili da “albansku ekspanziju na Balkan” predstavljaju kao opasnost za sve susodne zemlje, u nameri da stvore širi front protiv “albanske ofanzive”. Poseno je stavljen akcenat na Makedoniju, jer kako navodi Blic, gotovo cela zapadna Makedonija, uključujući i Skoplje, ucrtan je u mapu velike Albanije.

Ipak, pojedini makedonski istoričari tvrde da Albanci u Makedoniji (osim fanatika kojih ima svuda) nisu taoci devetaestovekovne ideje, te da i oni žele u EU, kao ostali narodi Balkana. Iza provokacije u Beogradu, smatraju, stoji manipulacija. Tako Katerina Todoroska, savetnica u Institutu za nacionalnu istoriju u Skoplju, ističe da su se, “aktuelizacija velikoalbanske ideje i ‘plašenje’ naroda sa njom dešavali uvek kad je nekome to bilo potrebno za političke ciljeve. Određene strukture žele da unesu nemir među stanovništvo, a idejom velike Albanije služe se kao pretnjom” – kaže ona, dodajući da su to tokom istorije radile velike sile.⁸

Na udaru je takođe bila i Crna Gora. Predsjednik Građanske inicijative i bivši poslanik Vaselj Siništaj, upozorio je na to da neko pokušava da tenzije nakon utakmice Srbija – Albanija u Beogradu prenese na Crnu Goru, ali da ne vjeruje da je to moguće uraditi.⁹ Poslanik u Skupštini Crne Gore Dritan Abazović istako je nekoliko razloga koji dovode do takvih incidenata: slab potencijal građanskog društva u Crnoj Gori, neizgrađenost sistema, koji je više demagoški, loša ekonomska situacija, a da su takvi incidenti ogroman korak unazad kad je reč o evropskoj perspektivi Balkana.¹⁰

7 Isto.

8 Isto.

9 <http://www.rtcg.me/vijesti/politika/69035/u-tuzima-i-ulcinju-slavili-remi.html>.

10 <http://www.rtcg.me/vijesti/politika/69382/abazovic-evropski-put-ne-trpi-nove-sukobe.html>.

Crnogorski istoričar Đorđe Borozan je istakao da je "incident u Beogradu težak i tragičan nagoveštaj bolne prošlosti. To nam samo govori da se ovaj balkanski prostor nije umirio i da je, nažalost, živ najgori od svih velikonacionalističkih projekata na Balkanu."¹¹ On podseća da je u tom projektu i deo Crne Gore, jer mnogo Albanaca u njoj žive, i da nije slučajno što se i na crnogorskom tlu nakon provokacije u Beogradu bilo incidenata. Još je simptomatičnije to što, kaže Borozan, Albanci ističu da su jedina zemlja na svetu koja je okružena isključivo svojim narodom - Albancima.¹²

Zanimljiva je "koincidencija" da su *Ruski noćni vukovi*, inače bliski predesniku Putinu koji je njihov počasni član, doputovali u region, navodno povodom proslave 70-godišnjice oslobođenja Beograd od nacista.¹³ Jedna grupa obišla je i Crnu Goru. Predsednik "Noćnih vukova" Aleksandar Hirurg je istako da su glavni ciljevi "vukova" promovisanje jedinstva pravoslavnih naroda, "jedinstva Rusije i bratstva naših veštački podeljenih naroda".¹⁴ Tokom dvodecenijskog postojanja osnovali su 34 podružnice u Rusiji, Ukrajini, Belorusiji, Makedoniji, Srbiji, Rumuniji, Makedoniji i Letoniji.

Bezbednosna zajednica Srbije je takođe ponudila svoje objašnjenje incidenta. Tako predsednik Foruma za istraživanje međunarodnog terorizma Milan Pašanski ocenjuje da su Albanci, ubacivanjem zastave takozvane "velike Albanije" na stadion Partizana u Beogradu, objavili specijalni rat Srbiji i bez ugrožavanja ljudskih života ostvarili

11 Isto.

12 Isto.

13 Ruski "vukovi" tokom boravka u Beogradu povodom vojne parade, razgovarali su sa predsednikom Republike Srpske (RS) Miloradom Dodikom I predsednicom Vlade RS Željkom Cvijanović i odali im priznanje za očuvanje Republike Srpske I jedinstva pravoslavnih naroda, te jačanju prijateljskih veza Srpske I Rusije. Kurir, 16. oktobar 2014..

14 <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/261438/Ruski-bajkeri-Nocni-vukovi-u-Budvi>.

svoj cilj - svetsku reafirmaciju političkog koncepta "velike Albanije".¹⁵

Pašanski dalje ukazuje na to da je "primenom strategije neprestanog političkog pritiska i izazivanja političkih nemira u BiH, na primer, nastala veoma složena situacija. Stalna nastojanja islamskih fundamentalista da obore režim u Saudijskoj Arabiji `prelila` su se u BiH i tako je fundamentalizam uvezen u srce Evrope". On smatra da SAD imaju svoju računicu da "gaje" belu Al kaidu na Balkanu da fundamentalizmom inficira muslimanske delove Rusije i Kine, te da drži bezbednosno otvorenim obod EU, s ciljem vezivanja za sebe. Ističe da je, u okviru navedene strategije Albaniji dodeljeno istaknuto mesto uzburjivača balkanskog prostora. Zato se u EU i na Zapadu na politiku takozvane `velike Albanije` gleda blagonaklono".¹⁶

Osnovni cilj, ističe Pašanski, je da se izazovu nemiri i ugrozi bezbednost Srbije i da se internacionalizuje projekat tzv. Velike Albanije. Namera je da to izvedu na „meki“ i „tvrđ“ način. Izvršen je „meki“ akt terorizma, koji nije imao nameru da izazove ubijanje i ranjavanje, već uznemirenje javnosti uz određene političke reakcije i promene. Napad je izveden na međunarodnoj sportskoj priredbi, kojoj je prisustvovao i šef države Srbije. Postignuti su i efekti „tvrđog“ terorizma, a to je promovisanje osvajačke političke ideje o takozvanoj velikoj Albaniji sastavljenoj od Albanije i delova Srbije i drugih balkanskih država. U strategiji terorističkih akcija primarni cilj je maksimalan publicitet u promovisanju političkih ideja i koncepta političke propagande, kojim se ulazi u planetarnu orbitu. Albanci su objavili specijalni rat Srbiji i bez ugrožavanja ljudskih života ostvarili svoj cilj svetske (re)afirmacije političkog koncepta „velike Albanije“.¹⁷

15 Stručnjak za terorizam: Albanci objavili Srbiji SPECIJALNI RAT, Večernje novosti, 19. oktobar 2014.

16 Isto.

17 Marko Lopušina "Albanija je objavila specijalni rat Srbiji", Večernje novosti, 19. oktobar 2014.

ZAKLJUČCI

Incident na stadionu, vojna parade i poseta Vladimira Putina, pokazali su da je stanje u samoj Srbiji veoma fragilno i da se na desnici dešava ozbiljno pregrupisanje (preuzimanje Sandre Rašković Ivić DSS, stvaranje nove partije Državotvorni pokret) i sve veće oslanjanje na Rusiju. Rusko prisustvo u Srbiji se pojačava kontinuirano, sa tezom da je Rusija alternativa “agresivnoj promociji tzv. liste univerzalnih ljudskih parava”. Posebno se naglašava teza da se Srbija nalazi na raskrsnici dve civilizacije – pravoslavne i posthrišćanskog Zapada, te da je naša pravoslavna civilizacija alternative celom svetu”.

Skorašnji događaji zaoštrili su dilemu gde Srbija pripada. Desnica se aktivno, prisustvom u medijima, zalaže protiv evropskih integracija. Činjenica da su mediji zdušno prihvatili taj zaokret ostavlja premijera Vučića na vetrometini. Uskoro će se pokazati da li je on iskreno verovao u evropsku opciju i u kojoj meri objektivno, sa svim opstrkcijama može da je iznese.

Opasne su teze koje je izneo predsednik Putin (a u Srbiji već odavno postoji) o buđenju neonacizma na Zapadu, baltičkim i istočnoevropskim zemljama), kao i da Rusija spasava Evropu od njenih dikatora; pri tome ni Srbija ni Rusija ne žele da konstatuju značajan trend radikalizacije u sopstvenim zemljama. Radikalne grupacije, poput “Ruskih noćnih vukova” imaju neskrivenu podršku sa najvišeg nivoa, a to važi i za druge slične grupacije.

Zaoštavanje odnosa sa Albanijom uoči posete premijera Edija Rame značajno je poljulalo iotako fragilne odnose u regionu i ponovo stavilo na dnevni red velikodržavne projekte. U zemljama bez demokratske tradicije, sa elitom koja se teško nosi sa reformama, takvo “huškanje” je opasna pojava.

Zapadnom Balkanu je neophodno mnogo značajnije i sveobuhvatnije angažovanje EU, posebno na ekonomskom planu, jer akutna ekonomska kriza može da vodi daljoj radikalizaciji situacije u regionu.